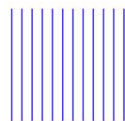

Не го пише в учебника

Уроци за учителя,
които започват след дипломата
от Соня Димитрова

НЕ ГО ПИШЕ В УЧЕБНИКА

*Уроци за учителя,
които започват след дипломата*

СОНЯ ДИМИТРОВА

Съдържание

Вместо увод

От какво е вдъхновена тази книга

ЧАСТ I. ПРЕДИ ДА ЗАТВОРИШ ВРАТАТА

1. Първият час, който никога не забравяш
2. Класът те изпитва, преди ти да изпиташ него
3. Авторитетът не се пише в дипломата
4. Първите пет минути решават повече, отколкото си мислиш

ЧАСТ II. КОГАТО УРОКЪТ НЕ ВЪРВИ ПО ПЛАН

5. Подготвила си прекрасен урок. На тях не им пука.
6. „Госпожо, това за какво ще ни трябва?“
7. Когато никой не е прочел произведението
8. Ученикът, който гледа през прозореца
9. Отличникът също може да бъде проблем

ЧАСТ III. ТРУДНИЯТ КЛАС

10. „Няма да го направя.“
11. Не всяка битка трябва да бъде спечелена
12. Телефонът върху чина
13. Един ученик може да промени целия клас
14. Когато класът се смее, а на теб не ти е смешно
15. Как се връща изгубеният авторитет

ЧАСТ IV. ОЦЕНКАТА

16. Двойката наказание ли е?

17. „Но аз учих!“

18. Родителят, който идва заради четворката

19. Справедливо не винаги означава еднакво

ЧАСТ V. ОТ ДРУГАТА СТРАНА НА КАТЕДРАТА

20. Учителят също има лош ден

21. Децата помнят неща, които ние сме забравили

22. Учениците, за които продължаваш да мислиш години по-късно

23. Учителската стая

24. Кога разбираш, че си станал учител

ЧАСТ VI. УЧИТЕЛЯТ СРЕЩУ МАШИНАТА?

25. „Госпожо, ChatGPT ми го написа.“

26. Ако днес влизах за първи път в класната стая

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ЧАСТ I

ПРЕДИ ДА ЗАТВОРИШ ВРАТАТА

1

Първият час, който никога не забравяш

Първият ми час беше по машинопис.

Петнайсти септември. Тържествено откриване, после звънецът, после дневникът в ръцете ми и коридорът към кабинета. Гледам си часовника, за да не закъснея. Мисля си как ще ме посрещнат — десети клас, двацет и шест души, две години по-млади от мен.

На деветнайсет, две години не са нищо.

Вървя плахо. Дежурният отваря вратата и командва:

— Клас, стани!

Вторият дежурен застава пред черната дъска:

— Клас, мирно! Учениците от десети „а“ клас са готови за часа. Отсъстващи няма.

Преди няколко месеца дежурната бях аз, в същата тази сграда.

Всички погледи са отправени към мен. Вълнуват се те, вълнувам се и аз. Не помня дали им казах да седнат — те вече бяха седнали по инстинкт и чакаха да видят какво ще направя.

И тогава направих единственото, което знаех, защото го бях гледала стотици пъти от другата страна: отворих дневника на списъка с имената, представих се и започнах да чета по номера.

Първи номер — Александър. Изправя се. Усмивам се.

Втори номер — Борис... и така до двацет и шести...

Големи момчета и момичета, някои по-високи от мен. Всеки се изправяше, аз кимах — и до края на часа не бях запомнила почти нито едно име.

А после, от третия ред, без да вдига ръка, едно момиче попита:

— Госпожо, вие на колко години сте?

Отговорих:

— На деветнайсет.

Класът издаде звук. Не смях — нещо по-кратко и по-обидно от смях. Звукът, който се чува, когато двајсет и шест души едновременно потвърдят нещо, което вече са предположили.

И тогава направих грешката, която помня и до днес. Казах:

— Това няма никакво значение.

Казах го с тон. С онзи тон, който означава „моля ви, не тръгвайте натам“. И класът чу точно това.

До края на часа говорих за разположението на пръстите върху клавиатурата, а те не слушаха. Не пречеха — просто ги нямаше. Излязох от стаята, без да се беше случило нищо, което да мога да разкажа на някого, и с ясното усещане, че съм загубила нещо, което не знаех, че нося.

* * *

Ще ти кажа какво очаква младият учител преди първия си час, защото аз очаквах точно това, и всеки, когото съм питала оттогава, е очаквал същото.

Очакваш, че **урокут е събитието**. Че си подготвила нещо, което ще бъде показано, и че резултатът зависи от качеството на подготовката. Това е напълно логично — точно така си живяла, откакто се помниш. Подготвяш се, представяш, получаваш оценка.

Само че в класната стая събитието не е урокът. Събитието си ти.

Първият ми час не беше урок по машинопис. Той беше оглед. Класът не измерва знанията ти. Приема за даденост, че знаеш повече от него, това не го интересува и няма да го интересува още дълго. Измерва три неща и трите нямат нищо общо с предмета:

Забелязва ли ни тя. Не всеки трябва да бъде забелязан лично. Достатъчно е стаята да разбере, че в нея изобщо се забелязват хора — че учителят вижда кой е там, а не говори на стените. Аз прочетох двајсет и шест имена на глас и не забелязах никого. Разликата между прочитането и забелязването е цялата тази книга.

Какво става, когато нещо се обърка. Затова въпросът за възрастта дойде толкова рано. Не за да разберат на колко съм. За да видят какво правя, когато ме бутнат леко.

Довършва ли започнатото. Ако кажеш, че ще направите три неща, и направите две, защото звънецът е ударил, класът е научил нещо за теб. Не че си лоша. Че думите ти са приблизителни.

* * *

Ето кое е важно и то е трудно за приемане: **първият час не се печели.**

Няма изпълнение, след което двајсет и шест непознати тийнейджъри да решат, че си свой човек. Има само първи час, от който можеш да излезеш, без да си загубила нещо. А това, което най-лесно се губи, е гласът ти — не силата му, а собствеността върху него. В момента, в който заговориш с тон, който не е твой — по-строг, по-весел, по-„учителски“, —

класът усеща, че се преструваш. Може да не го формулира. Но реагира на него.

Аз загубих гласа си в първите минути и си го връщах два месеца.

* * *

Затова първите ти решения не са методически, а много по-дребни, и точно затова никой не ги записва в плана на урока.

Научи имена. Имената са най-бързият авторитет, който съществува, и той не струва нищо. Ако в края на първия час знаеш шест имена и си ги казала на глас — не „ти, на третия чин“, а „Мартине“, „Ния“, — вече си направила нещо, което мнозина не правят и до Коледа. Затова питай в началото, но не подред и не всички. Питай шест и запомни шест. Останалите ще дойдат с течение на времето.

Довърши едно нещо. Каквото и да е. Прочетете половин страница и отговорете на два въпроса — но и на двата, до края, и то преди звънеца. Малкото, направено докрай, тежи повече от многото, изоставено по средата. Първият час е лошо място за амбиция.

Обърни гръб на класа, докато пишеш. Ще ти се струва рисковано и точно затова трябва. Пишеш на дъската спокойно, без да поглеждаш през рамо. Ако зад теб се чуе нещо, довършваш думата, която пишеш, и чак тогава се обръщаш. Това малко закъснение се вижда и се тълкува правилно: значи не се стряска.

Не започвай с правилата. Знам защо се изкушаваш. В университета някой ти е казал, че границите се поставят от първия ден, и това е вярно. Но границите не се поставят с обявяване, а с прилагане. Учител, който влиза и първите десет

минути изброява какво не се допуска в неговия час, е съобщил на класа само едно: очаква неприятности. Правилата ще ги научат от това, което правиш в третата седмица, а не от това, което казваш в първия ден.

* * *

И една честна уговорка, преди да си отидеш с грешно очакване.

Има първи часове, които минават прекрасно и не означават нищо. Класът е бил уморен, слънцето е било хубаво, някой е казал шега и си се засмяла навреме. Излизаш щастлива. След две седмици същият клас те изяжда жива и ти не разбираш какво се е случило.

Не се е случило нищо. Просто първият час е малка извадка. Той не е предсказание. Той е първата рамка, в която класът те поставя, а рамката се пренаписва многократно през есента.

Затова не носи първия си час като диагноза. Аз носих моя години.

* * *

Имах и втори първи час. И трети, и четвърти — връщането в същата гимназия, вече дипломиран учител и вече по френски език; после едно малко селско училище със слети класове. Всеки път пред нова врата.

Но онзи, който помня най-ясно след първия, дойде много по-късно, когато вече преподавах литература: уводен урок за античността, „Илиада“. Този път бях подготвена. Четиринайсет страници, писани на ръка три вечери: за Троя, за Шлиман, който изкопал един хълм в Турция, защото повярвал на една книга. Два цитата наизуст. Въпрос за финала, който ми се струваше блестящ.

Мина по същия начин.

Не защото урокът беше лош, а защото първият час никога не е за материала. Между машинописа и Омир няма нищо общо освен едно: и в двата случая двайсет и шест души не слушаха какво им говоря, а гледаха как се държа.

* * *

Трийсет години след първия дневник, в друг уведен урок за същата „Илиада“, едно момиче от втория ред вдигна ръка още преди да съм написала името си и попита:

— Госпожо, вие на колко години сте?

Казах:

— На четирийсет и девет. Отвори на страница единайсет.

И не се случи нищо. Никакъв звук. Момичето отвори на страница единайсет.

Дълго си мислех, че разликата е в мен — че съм станала по-твърда. Не е това. Разликата е, че за мен въпросът беше престанал да бъде въпрос. На деветнайсет го чух като нападение и отговорих на нападение. На четирийсет и девет го чух като това, което е: един човек в стаята се опитва да разбере с кого си има работа.

Няма да чакаш трийсет години. Но следващия път, когато те попитат нещо, което те бодне, си спомни, че обикновено не питат теб. Питат стаята.

УТРЕ В КЛАСНАТА СТАЯ

Какво да направиш

- Научи и кажи на глас поне шест имена. Използвай ги в същия час, не в следващия.
- Обяви в три изречения какво ще правите тази година. Три, не десет.
- Започни и довърши едно малко нещо преди звънеца.
- Пиши на дъската с гръб към класа и не поглеждай през рамо.
- Задай първия си въпрос така, че на него да може да отговори най-слабият ученик в стаята.

Какво да не правиш

- Не изброявай правила и санкции в първия час. Класът чува очакване за неприятности, не ред.
- Не се шегувай, за да ги спечелиш. Шегата на новия учител се проверява, не се приема.
- Не казвай „аз съм новата“ и не обяснявай, че ти е за първи път. Те го знаят; ти само го потвърждаваш.
- Не обещавай нищо, което после ще проверяват — нито екскурзия, нито че „няма да пиша слаби оценки“.
- Не отговаряй на личен въпрос с обяснение защо не е редно да го задават.
- Не чети имената по номера от дневника. Това е проверка на присъствие, а не запознаване, и не остава нищо от него.

Какво можеш да кажеш

- На „Вие на колко години сте?“ → **„На деветнайсет. Друг въпрос?“**

Казваш точната цифра, каквато и да е — кратко, без тон, без оправдание. Обикновено идва още един въпрос, после им омръзва — играта е интересна само докато има съпротива.

- На „А вие строга ли сте?“ → **„Ще разберете. Отворете на страница единайсет.“**

Не обещаваши нищо, което ще проверяват, и връщаши часа в движение. „Да“ те кара да го докажеш веднага, „не“ — до петък.

- Когато не знаеш нечие име → **„Как се казваш? ...
Благодаря, Дениз.“**

Използваши името веднага след като си го чула. Това го закрепва в паметта ти и класът вижда, че питаши, за да запомниш, а не за да впишеш забележка.

- Когато някой каже нещо смешно и класът се засмее → **„Добра беше. Продължаваме.“**

Признаваш шегата, без да се състезаваш с нея. Ако се направиш, че не си чула, обикновено я повтарят по-силно.

- В края на часа → **„Днес научихте едно нещо за мен:
започнатото се довършва.“**

Изречение, което звучи като шега и работи като правило.

Хареса ли ви първата глава?

Това беше една от 26-те ситуации в книгата „Не го пише в учебника“ от Соня Димитрова.

Всяка глава завършва с каре „Утре в класната стая“: какво да направите, какво да не правите и какво можете да кажете.

Вземете цялата книга

bgmateriali.com/kniga